

HENRIK WIVEL

AI MAGT TIL DEN AUTENTISKE FORFATTER!

Den 19. december 2025 blev forfatteren Thomas Boberg og forlaget Gyldendal ved retten i Nykøbing Falster frifundet for injurier. Sagen mod Thomas Boberg skyldtes hans roman *Insula*, der udkom i 2024 og her i *Nordisk Tidsskrift 2/2025* blev karakteriseret som ”kunstnerisk vellykket som et stykke sprogkunst” i den årlige oversigt over dansk skønlitteratur af Lars Bukdahl. *Insula* beskriver parret Thomas og Rebekka der sammen med deres søn Hugo - efter en årrække i København - bosætter sig på en lille ø i det sydlige Danmark i et forsøg på at genstarte deres forhold og finde et sted, hvor det er givende at vokse op for deres søn. Romanen er ud over et sensitivt, fintmærkende og ømt portræt af den lille familie og deres (urealistiske) drømme om hus og have i pagt med naturen, også et skånselsløst portræt af et stykke ”Udkantsdanmark” i en del af landet, som er blevet døbt ”den rådne banan”. Romanen kan ud fra den vinkel meget vel læses som et sociologisk vidnesbyrd og burde blive det af de sociale myndigheder i Danmark som lærestykke. Romanen fik fremragende anmeldelser i Danmark og siden også i Norge, hvor den er udkommet i oversættelse. På mig har den også gjort et stort indtryk med sin poetiske realisme, sin kærlige skildring af et far-søn forhold, og sin sært hudløse og ind i mellem humoristiske, ind i mellem skånselsløse, mangel på filter i personschildringen. Ikke mindst af romanens hovedperson Thomas, der jo bærer samme navn for som forfatteren bag bogen.

Heri ligger jo den udfordring, som har ført til retssagen mod Thomas Boberg og Gyldendal for injurier. For romanen har meget tilfælles med virkeligheden og kan karakteriseres som det der tidligere kaldtes for selvbiografisk og de senere år kaldes for autofiktion. Man skal ikke være et geni for at lokalisere øen i havet som Fejø og familien som Bobergs egen. Beboerne på Fejø har også haft let ved at se sig selv i en række af de karakterer, som romanen lader indgå i handlingen. Ikke alle er lige flatterende beskrevet og det har fået en af beboerne, restauratøren Frank Strathe, til at anlægge sag. Retssagen blev fylldigt dækket af de danske medier; retsreferatet er jo en klassisk journalistiske disciplin som her kunne bevæge sig ind i selveste kulturlivet, som ellers ikke – og gud ske tak og lov for det – spiller nogen hovedrolle i det danske retssystem.

Frifindelsen af Thomas Boberg og hans forlag blev overordnet begrundet principielt med en henvisning til Den Europæiske Menneskerettighedskonventions bestemmelse om ytringsfrihed. Men dommen fra retten i Nykøbing Falster er nuanceret og medgiver at ligheden i romanen mellem Frank Strathe og

karakteren ”Rolf”, der tillægges en række opdigterede usympatiske egenskaber, retsligt kan anskues som en krænkelse af Strathes ære. Men dette forhold vejer ikke så tungt på Justitias vægtskål som den kunstneriske ytringsfrihed. *Insula* anskues af retten primært som en roman og dermed et stykke skønlitteratur. Sådan skal det også være. Men i den offentlige litterære diskussion af romanens etik har der været synspunkter fremme om, at genren autofiktion efterhånden burde være udlevet. Noget tilsvarende er sket i Norge, hvor der i det litterære liv efter Karl Ove Knausgaards magnum opus *Min Kamp* har været en vis træthed ved dette autobiografiske jordskred, som har forårsaget at skellet mellem fiktion og virkelighed er blevet mudret til. Bag denne kritik ligger der generelt i de nordiske lande en nykritisk og modernistisk litteraturforståelse, som er puristisk. I Danmark blev denne nykritiske opfattelse fyndigt artikuleret af forfatteren Per Højholdt, som deklamerede, at en forfatter aldrig måtte tage af ”hovedstolen”; bankmetaforen indikerede at vedkommende så ville gå kunstnerisk fallit. Jeg har aldrig sympatiseret med det udsagn. Siden Augustins *Bekendelser* har forfatteren igennem skiftende århundreder lystigt og lidenskabeligt taget af hovedstolen og øst af deres egen biografi og deres egne livserfaringer og flettet den og det ind i deres skønlitterære værker. Det er der kommet mesterlige romaner og digte ud af. Verdenslitteratur. For det handler ikke om, hvor tæt et skønlitterært værk skriver sig ind i virkeligheden og hvor skånselsløst en forfatter betjener sig af mennesker, familie og miljøer, vedkommende færdes i og præges af. Det handler i særklasse også om litterær kvalitet og autenticitet. Er kvaliteten til stede ægte og ærligt, vil et selvbiografisk litterært værk hæve sig over gossip, sladder og injurier og blive til kunst, humanistisk, formmæssigt og etisk. Et par af Sveriges største forfattere gennem tiderne, August Strindberg og Selma Lagerlöf, forgreb sig hæmningsløst på hovedstolen, og i et andet Nykøbing, nemlig Mors, gjorde Aksel Sandemose det samme. Janteloven er ikke velkommen i skønlitteraturen eller litteraturen overhovedet.

Men er den juridiske lov velkommen i skønlitteraturens verden? Retten kunne jo risikere ikke at frifinde en forfatter eller et forlag. Ytringsfriheden er – som vi alle ved – ikke givet, men noget vi skal kæmpe for i de demokratiske samfund som netop en ret, en menneskeret, som der skal være juridisk dækning for. For denne signatur er retten velkommen. I de meget få sager, der har været de sidste par årtier, har det juridiske retssystem gjort fyldest med en vidneafhøring og procedering, grundet og forklaret ud fra de kunstneriske processer og genrer. Det gjaldt eksempelvis også sagen fra 2011, hvor Das Beckwerk (i dag forfatteren Madame Nielsen, *red.*) i Østre Landsret i København blev frikendt for i en roman at krænke kollegaen Thomas Skade-Rasmussens privatliv. Igen med henvisning til ytringsfriheden og romanen som en skønlitterær genre. Det gjaldt kunsten og kunstens autenticitet – som kunst.

Kunstig intelligens

Ovenstående klamamse er principiel og derfor vigtig, men tjener også for mit vedkommende til at udskyde, det jeg egentlig ikke har lyst til at skrive om, fordi det er så utåleligt og fordi det kommer til at fylde ALT i fremtiden: Generativ AI eller Kunstig Intelligens. Som Rosa Maria Hjørvar skriver i dette nummer af *Nordisk Tidsskrift* i oversigten over islandsk litteratur, så har AI allerede erobret litteraturen. Digitale AI-baserede oversættelser af skøn- og faglitterære værker er et faktum, og 2025 blev også året, hvor AI udgav sin første bog. Læg dertil AI indlæste lydbøger og stod for AI-genererede billeder, illustrationer og omslag til bøger. I Danmark har de første skandaler på klassiske kvalitetsmedier som *Berlingske* og *Politiken* allerede fundet sted. Brug af AI har ført til misinformation, graverende fejl og fuldkommen utroværdige udsagn, som intet har med virkeligheden at gøre. Vi kan grine af det, fordi fejlene er så indlysende og klodsede, lidt lige som når vi ser nyheder på TV med fuldkændig meningsløse, direkte dadaistiske maskinundertekster og oversættelser. Men det er alvor. Ikke mindst i et generativt perspektiv.

For AI besidder nogle egenskaber, som tidligere hørte kunsten og litteraturen til: AI digter nemlig, hvis ikke lige frem hallucinerer. AI ved i princippet alt, og når AI alligevel ikke ved det, digter AI et svar og fylder hullerne ud. Hvad minder det om? Det minder om den kunstneriske proces og en forfatters skabende princip, når vedkommende skriver skønlitteratur. Men hvor forfatteren er ude i et æstetisk, eksistentielt og erkendelsesmæssigt ærinde, hvor intetheden fyldes med form (for at citere Gottfried Benn) og værket søger sin mening; alt det som definerer et autentisk kunstværk med rod i det sandt menneskelige. AI kan aldrig blive autentisk, det ligger i selve definitionen og dermed betegnelsen. AI er kunstig, ikke kunst. Robotter kan ikke danse, de savner krop, rytme og balance. De føder ingen stjerner ud af kaos (for at citere Nietzsche).

Vi kan forsøge at dæmme op for vanviddet, det usandfærdige, kunstige uden klar afsender. I 2023 lancerede European Writers Council manifestet *#AgainstWritoids*, hvor robotter og AI markeredes som uønskede. Det amerikanske oversætterforbund The Authors Guild har i 2025 lanceret et mærke til autentiske oversættelser: *Human Authored*. Begge initiativer er, som Karl Berglund skriver i *Nordisk Tidsskrift* 1/2026, forsøg på at skabe en officiel anstændighed og et regelsæt til at dæmme op for digitaliseringens generative epidemi.

Men hvad skal vi gøre, hvis AI forbryder sig mod noget eller nogen på skrift? Måske juridisk? Kan de demokratiske samfund eller de enkelte borgere lægge sag an mod AI? AI er ikke nogen, selv om AI kan pakkes ind i en bog. Måske er der en publicistisk virksomhed bag, måske et oligarki af internationale selskaber, der generativt breder sig ud over kloden til lande, vi ikke bryder os om at tænke på, hinsides den konventionelle orden af lov og ret. Retten

i Nykøbing Falster kan næppe magte den opgave at fælde dom over forfatteren AI. Det bliver næppe sjovt og autenticiteten vanskelig at finde tilbage til. Vi vil komme til at savne den selvbiografiske forfatter, der tager udgangspunkt i sit eget liv og transformerer det til rigtig skønlitterær kvalitet.

Imens vi venter på en afklaring, kan vi blive berigede af nordisk litteratur anno 2025, skrevet af rigtig levende (og nyligt afdøde) forfattere og formidlet og fortolket i dette temanummer af *Nordisk Tidsskrift* af Hans H. Skei fra Norge, Lars Bukdahl fra Danmark, Rosa Maria Hjörvar fra Island, Vesa Rantama og Tomi Tiitamaa om Finlands finske og finlandssvenske forfattere og Terese Eriksson fra Sverige.

God læselyst!